

A magyar törzsek elhelyezkedése

A magyarság népi összetételének kérdése nemcsak az ethnográfusokat és antropológusokat, hanem a történészeket is igen közelről érdekli. A történeoszt ezen a téren elsősorban a magyarság törzsi elhelyezkedése, egyes országrészek különböző törzstörzsedékek által való megszállása foglalkoztatja. Ehhez azonban a krónikák és oklevelek adatai önmagukban vajmi kevés támaszt nyújtanak, hanem csak a rendelkezésükre álló egyéb tényezőkkel egybevetve, bizonyos rendszeres csoportosítások után adnak kielégítő választ. Ezek a tényezők a történelmieken kívül elsősorban földrajziak.

A földrajzi tényezők közül a magyarságot elsősorban a legeltetéssel kapcsolatosak érdekelték és ezért a tölgy- és bükkerdők régiójának jutott ezen a téren fontos szerep. A tölgyes erdők fái nagyobb távolságra állnak egymástól. Ezért a nap sugarai áthatolnak a lombkoronán és a kisebb-nagyobb tisztásokon szép, legeltetésre alkalmas fű nő bennük. A bükkös erdők fái sűrűn, egymásmellett nőttek. Napfény alig hatol át a sötét lombokon, fű alig van bennük és így legeltetni sem lehet. A magyarság ezeket az erdőket mindenütt megszállatlanul is hagyta és egyedül csak a nagyobb tisztásokkal, patak völgyekkel rendelkező Bakonyt vette a bükkös erdők közül birtokába. Ezek a bükkös erdők az ősi magyar terület határán elhelyezkedve, hosszú időre ki is jelölték a magyarság életmegnyilvánulásainak körzetét.¹

A magyar népiség összetevődésének magyarozatát azonban elsősorban a magyar törzsi elhelyezkedés kérdésének tisztázása oldja meg.

Honfoglaló ősünk sátorlakó, túlnyomóan pásztorgazdálkodást űző, de már földművelést is ismerő, törökös szervezetű katonanép voltak és ez a körülmény törzsi és nemzeti elhelyezkedésükre is rányomta bélyegét. Etelközi hazájuknak kényszerű elhagyása után a besszarábiai és moldvai folyók észak-északnyugatra kanyarodó futását követve, eljutottak az orosz-lengyel erdővidék déli peremére. Útjukat északnak és északnyugatnak az erdők és a Pripjety mocsarainak vidékére — pusztai legeltető gazdálkodásuk miatt — nem folytathatták. Keletről és délről a besenyő szomszédság vesztes közelsége fenyegetett, a Bug, a Dnyeszter és a Prut felsőfolyásának dombos, mély folyóvölgyes vidéke pedig alkalmatlan volt egy sátoros gazdálkodást űző nép letelepedésére. Nem maradt más hátra, mint a nyugatra vezető utat választani és átkelve a Máramarosi havasok zúgó rengetegein, birtokukba venni a Tisza—Duna síkját.

¹ Glaser Lajos dr. megállapításai, v. ö. Földrajzi Közlemények, 1935. 93 —04 ll.

Egy népnek új hazába költözése egy olyan fegyelmezett, törökös hadrendbe osztott kötelékében élő népnél, mint a magyar, természetes, hogy nem történhetett minden rend és tervszerűség nélkül. Gondoskodni kellett a megélhetésről (halászat, vadászat, gabonaszerzés), a marhaállomány eltartásáról (legeltetés) és a védelemről. Ezért a törzsek valószínűleg nem egyszerre, hanem egy-két esztendő leforgása alatt bizonyos sorrendben keltek át a Kárpátok hegyláncán és vették birtokukba lépésről-lépésre mai hazánk sík és folyó völgyi vidékeit.

A törzsek átkelésének időtartamát pontosan nem tudjuk, de következtéseket vonhatunk abból a tényből, hogy a magyarok a Duna vonalát csak a 900. év elején lépték át, hogy az attól nyugatra elterülő vidékeket is egész a Rábai-őrgrofság széléig, a Rábáig birtokukba vegyék. Röviddel ezután a Kis-Alföld Vág és Nyitra vidéki részének a megszállása következett és ezt a vidéket is már 902-ben a magyarok uralták. A X. század Magyarországból megszállatlanul maradt még tehát a Rábától nyugatra eső vidék és a Bécsei-medence területe, amely részeken a frank és később német uralom alatt élő avar törzdek éltek honfoglalóinkhoz hasonló életet. Ennek a Rába-menti őrgrofságnak eleste 907-ben következett be és ekkor tölték őseink szállástelepeik nyugati határát a Bécsei-erdőig és tették országválasztó közzé a Bécsei-erdőtől az Ennsig terjedő vidéket. Magyarország földjét tehát három periódusban vették birtokukba őseink.²

A honfoglaló magyar törzsek ősi szállásainak elhelyezkedését azonban eddig teljes biztonsággal még nem lehetett tisztázni. Ennek az az oka, hogy a magyar törzrendszer akkor, amely korból már hazai írott emlékeink is vannak, már a feledés homálya borította. Nagyon jellemző erre, hogy krónikásaink csak törzseink számát tudják, neveiket pedig fel sem említik. A magyar törzsek nevét a X. század derekán árpádházi Tormás és Bulcsu harka, esetleg az erdélyi Gyula szóbeli közlései — tehát kétségtelenül hiteles források — alapján, Konstantinos Porphyrogenetos írta le és hagyta az utókorra. A bíborban született bizánci császár adatai a magyar helynevekkel egybevetve, kétségtelenné teszik a magyar törzsek neveinek ismeretét, de nem oldják meg a törzsi elhelyezkedés kérdését, mert ugyanazok a nevek az ország legkülönbözőbb vidékein is szép számmal vannak képviselve.

A legjobban szétszóródott Keszi törzsnév 23, a Kér 18, a Megyer 16, a Jenő, a Gyarmat és a Nyék nevek mindegyike 15, a Tarján és a Kabar 10—10 és végül a Kürt 9 megyében fordul elő. Ezek a törzsnév elárulják az országnak azt a területét, amelyet a magyarság a törzsszervezet bomlása, tehát a X. század vége előtt vett birtokába. Áll ez valószínűleg Csik megyére nézve is, bár tudjuk, hogy a székely ágak egyike szintén a Jenő nevet viselte volt. Valószínű azonban, hogy ez a székely Jenő-ág eredetileg a magyar Jenő törzsnek egyik töredéke volt.

Vizsgálat alá véve azt, hogy egy-egy megyében hány törzsnév fordul elő, a következő eredményre jutunk. A legtöbb törzsnév Bács-Bodrog és Nógrád megyékben — ott 8, itt 7 — fordul elő. Hat törzs nevét találjuk meg Arad,

² Belitzky János: A magyar törzsek és nemzetségek vándorlása. A bécsi magyar történeti intézet évkönyve, 1935. 53—82. II.

Bihar, Pest és Temes, ötét Baranya, Fejér, Hont, Komárom, Zala, négyét Borsod, Somogy, Sopron, Veszprém, háromét Békés, Győr, Heves, Pozsony, Szatmár, Tolna, Vas, kettőt Bars, Csanád, Esztergom, Gömör, Krassó, Szilágy, Szolnok-Doboka, egy törzs nevét pedig Abauj, Csík, Csongrád, Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Sáros, Szabolcs, Torontál, a régi Valkó és a mai Zemplén vármegyéiben.³

Ezek után nyilvánvaló, hogy egy-egy törzs elhelyezkedését tisztán a törzsnevek földrajzi eloszlása alapján meg sem kísérelhetjük térképre vázolni, hiszen már Karácsonyi János kimutatta, hogy a törzsnevek, mint helynevek vagy az illető törzs szállásainak a határterületén, vagy pedig más törzsek szállásterületein fekszenek.⁴ Ez érthető is, hiszen csak ezeken a területeken volt szükség arra, hogy egy más törzsi birtokot az illető törzs nevével jelöljenek. Ezért a törzsek eredeti szállásterületeit csak a törzshöz tartozó nemzetségek szállásbirtokainak a kinyomzása után tudjuk majd teljes pontossággal térképre vázolni. Ezt azonban megnehezíti az a körülmény, hogy csak kevés nemzetségről tudjuk a krónikás adatok alapján a törzsi hovatartozást is kimutatni.

Krónikáinkból, főleg Anonymusból egyes nemzetségeink letelepedését is ismerjük. Különösen fontosak azonban a hét vezér nemzetségének a letelepüléséről szóló adatok. Ezek alapján Karácsonyi János⁵ és még több sikerrel Hóman Bálint az egyes törzsek vezéri nemzetségeinek és közvetve törzseinek szállásait térképre vázolták. Hóman szerint Huba és Lél törzse a Bécsi-medencét és a Kis-Alföldet, a horkák törzse a Rába-Balaton-Dráva mentét, Botond törzse ettől keletre a Mecsektől délre eső baranyai, szerémségi és bácskai részeket, a fejedelem törzse ettől északra az ország szívéig a Balatontól Szolnokig, a kábarok három törzse a Mátraalját, Tokaj vidékét, a kendék törzse a szabolcs-szatmári részeket és a szamosvölgyi Ond törzse a Kőrösök mentén, a Gyulák törzse pedig a Maros mentét szállotta meg. Ezeket a megállapításokat nagyjából a helynevek is igazolják, bár még számos megoldatlan részletproblémával találkozunk.⁶

Számos eddig tisztázatlan kérdés megoldását az eddig meglehetősen figyelmen kívül hagyott hármashonfoglalási periódus és ezzel kapcsolatban a mai hazában történt honfoglaláskori törzsi vándorlások magyaráznak meg. Ugyanígy figyelmen kívül hagyták a törzsi elhelyezkedés vizsgálatának kapcsán az egyes magyar nyelvjárások egymáshoz való viszonyát.

Magyarország földjén az egyes nyelvjárások mai területi elhelyezkedése meglehetősen zavaros képet mutat. Nem szabad azonban föladnunk azt a reményt, hogy az egyes nyelvjárástömbök és nyelvjárásszigetek egykor egy-egy magyar, illetve egy-egy a magyarral rokon néptörzs nyelvjárásának vagy nyelvének feleltek meg és így eredetileg a megfelelő törzs szállásterületének vidékén voltak uralkodók. Ezt az eredeti nyelvjárási és törzsi elrendeződést a XVI.

³ Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása, Budapest, 1930. 236., 241., 245., 250., 253., 256., 261., 265., 271. ll.

⁴ Karácsonyi János: A magyar nemzet honalapítása 890—997. Nagyvárad, 1925. 17. l.

⁵ U. o. 17—20. l. Karácsonyi megállapításai nem mindenben egyeznek Hóman Bálint újabb eredményeivel.

⁶ Hóman Bálint: Magyar Történet, I. 122—125. ll. és a törzsi elhelyezkedés térképe a 144. lapnál.

és XVII. században a török hódítás zavarta meg és ezért találjuk ma olyannak a helyzetet, hogy legkevésbé a Nagy-Alföldön tudjuk felismerni a nyelvjárások és az ősi törzsi elhelyezkedések között a kapcsolatot.

A nyelvjárások keletkezését két nyelvtörténeti tény magyarázza meg. Kétségtelen ugyanis először, hogy a nyelv az idők folyamán *folyton változik*, de kétségtelen továbbá másodszor az is, hogy *nem egyformán változik* az egész nyelvterület minden egyes pontján. A változás nagyjában legalább egyformán csak ott megy végbe, ahol nagyobb számú embercsoportoknak alkalmuk van sűrűn érintkezni egymással, vagyis ahol az egyéni nyelvsajátságok kölcsönösen kiegyenlítődhetnek. Ott azonban, ahol a földrajzi akadályok, nagy hegyvonulatok, széles folyamok, rengeteg erdőségek, mocsarak és lakatlan pusztaságok és esetleg politikai hatások ugyanazon népnek egyes csoportjait választják el egymástól, ott az érintkezési akadályokon innen és túl, más és más irányt vesz a nyelvfejlődés. A nyelvfejlődés egyöntetősége tehát elsősorban az egynyelvűek nyelvbeli érintkezésének gyakoriságától függ, de ennek egyúttal az is a következménye, hogy a szomszédos, eredetileg különböző nyelvjárás-területek között mindig lassú és fokozatos átmenetek vannak és hogy az egyes nyelvjárásokat nem lehet egymástól pontosan elhatárolni.

Ebből azután az következik, hogy egységes nyelvjárások leginkább egyes törzsek keretén belül alakulhattak ki. Ezeken belül ugyanis a törzshöz tartozó ágak és nemzetségek birtokviszonyai a gyakori és sűrű érintkezést tették lehetővé és így az egyéni nyelvek sajátosságai egységes fejlődési alapot nyertek. Értethető továbbá az is, hogy az eredetileg lakatlan törzsközi választóterületek birtokbavétele a népesség szaporodtával, mind a két törzs részéről megindult és így az egymásbanyúló és olvadó nyelvjárásszigetek és félszigetek s a két törzs eredetileg határozottabban felismerhető nyelvsajátságai között — földrajzilag egy többé-kevésbé széles határsávként rögzíthető — fokozatosan átmenetet létesítettek.

Látjuk tehát, hogy ezért pontos földrajzi határokat egyes nyelv- és hangalakulások esetében nem lehet fölállítani, de ez nem is fontos. A különböző nyelvjárások főbb sajátosságai ugyanis meglehetősen különböznek és így volt lehetséges nyolc magyar nyelvjárás-területet megkülönböztetni. Ezek a nyugati, a dunántúli, az alföldi, a duna-tiszai, az északnyugati, az északkeleti, a királyhágóntúli és a székely nyelvjárások területei. Ezeken a nyelvjárás-területeken belül természetesen kisebb-nagyobb változásokat és közéjük ékelt, idegen nyelvjárás-területről származó nyelvjárás szigeteket találunk. Az ilyen nyelvjárásszigetek mindig települési vagy telepítési mozgalmak következtében keletkeztek.⁷

A nyelvjárások és az ősi törzsi szállás-területek közötti kapcsolatot legszebben a Dunántúlon és az Északnyugati Felvidéken tudjuk kimutatni. Egy ezredév alatt azonban kétségtelenül eltolódások is mutatkoznak, de ezek inkább igazolják, mintsem kétségbevonják a nyelvjárások és a törzsi szállások közötti kapcsolatokat.

Ezen az alapon állíthatjuk, hogy a fejedelem törzse a Megyer-törzsszé, a harkák törzse a Kér-törzsszel volt azonos. Nehezebb azonban Huba és Lél törzsénél a pontos törzsi határ megállapítása. Ezen a területen a Tarján-törzs

⁷ Horger Antal: A magyar nyelvjárások, Budapest, 1934. 9—13. II.

volt ugyan többségben, de erős Kürt-Gyarmat törzsi töredékek is szerepelnek. Ugyanígy Botond törzsének törzsi nevét sem tudjuk még ma pontosan meghatározni.

A három névszerint meghatározható dunántúli és kisalföldi törzsünk végleges szállásterületét ismerve, — hiszen csak így alakíthatták ki egy-egy vidék nyelvjárását, — magyarázatot találunk az ország egyéb részein szétszórva fekvő Megyer, Kér és Tarján törzsi helynevek odakerülésére is. Ezek a helynevek ugyanis a három periódusban bekövetkezett törzsi vándorlások emlékei. Ennek a vándorlásnak útvonalát jelzik ezek az elszórt törzsi és a kérdéses törzsekhez tartozó nemzetségek helynevei.

A nemzetségi tanulmányok során ugyanis kitűnt, hogy egyes, jellemző pogány személynevek csak egyes nemzetségek, illetve nemzetségszociális körökben fordulnak elő. Ezeknek az egyes nemzetségeket, illetve nemzetségszociális köröket jellemző pogány személynevek helynév alakban való előfordulását térképre vetítve, bizonyos birtokkomplexumokat fogunk kapni. Ezek a területek azonosak a nemzetség vagy a nemzetségszociális csoport által megszállt ősi szállásterületekkel. Legtöbbjükön még a XIII. és XIV. században is az ősi nemzetségek voltak a birtokosok.

Ennek figyelembevételével a Megyer-törzs első szállásterületét Szabolcs vármegye északi, tiszaparti részein kell keresnünk. A törzs zöme rövid ideig, talán egy vagy két évig tartózkodhatott itten, mert az utána nyomuló törzsek nyugat felé irányuló vándorlásra kényszerítették. Ezzel a vándorlással egyidőben a törzs más törzsek előnyomuló töredékeivel együtt rajokat bocsátott ki a Szamos völgyébe és az Alföld keleti peremén végighúzódnó hegyek lábainál. A törzs zöme azonban a mai Szolnok és Abádszalók vidékén helyezkedett el. Innen, vagy talán még útközben, rajokat bocsátott ki a Sajó és Zagyva völgyébe. A törzs harmadik, végleges tágasabb szállását a dunántúli részeken találta meg és eddigi szállásai helyén csak töredékeket hagyott hátra.

Ugyanígy kimutatható a három megszállási időszak a Kér törzsnél is. A Kér törzs első szállásterülete a Felső-Tisza vidékén, a Megyer törzstől nyugatra helyezkedett el. A Megyer törzs nyugatra való vándorlása a törzset azonban két részre osztotta. A törzs zöme átkelt a Tiszán és a Sajótól a Zagyváiig, a Megyer törzs zömének második szállásától északra helyezkedett el. A törzs kisebb része a Megyer törzstől délkeletre a Berettyó, a Kálló-ér és Sebes-Körös partjain telepedett le. A Kér törzs szintén bocsátott ki rajokat a Szamos völgyébe, amit az elvetődött erdélyi kér-törzsi helynevek, például Kál, bizonyítanak. A Körös partjáról, az Alföld peremén, szintén elhúzódtak egyes kér hadak és így kerültek a Maros alföldi folyása és a Temes mellé a Kér nevű szállások. A törzs zöme, amelynek ideiglenes második szállása Mátraalja volt a Sajó, a Hernád és Galga völgyébe bocsátott ki rajokat. Ezután következett be a vándorlás harmadik periódusa.

A Körös—Berettyó-parti törzstörredék továbbra is, végleg ott maradt. A mátraalji zöm azonban hosszú útra indult. A törzs egy kisebb töredéke a Megyer-törzshöz csatlakozott és azzal átkelve a Dunán a Sárvíz folyása mellett alkotott szétszórt telepeket. A törzs főcsoportja azonban a Zagyva partjától elindulva, a Duna—Tisza közötti síkságot átszelve, valahol Fajsz és Baja környékén lépte át a Dunát. A Dunántúlon a Mecsektől délre elhaladva a Sziget-

vár—Kaposvár között húzható vonaltól nyugatra a Rábáig helyezkedett el. 907 után pedig erről a területről bocsátott ki rajokat a Rábától nyugatra.

A Tarján-törzs vonulásának három periódusát már nehezebb kimutatnunk. A törzs első szállása valószínűleg a mai Heves és Nógrád vármegyék és ezek határos részein helyezkedett el. 900-ban innen foglalta el az ettől nyugatabbra eső részeket és 902, illetve 907 után rajokat bocsátott ki a Vágtól és a Rábától nyugatra eső területekre. Egyes törzstörödékek más törzsi törödékekkel együtt eljutottak a Sajó és a Körös völgyébe és egy messzire elvetődött Szemere-had Délsomogyba is.

A legjobban elaprózódott törzsünk a Keszi-törzs lehetett. Ennek a neve fordul elő a legtöbb megyénkben, amit az magyaráz meg, hogy ez a Megyer- és a Tarján-törzs vonulásának irányát követte. A Keszi-törzs valószínűleg a Körösök és a Maros torkolata vidékén megszállt Ond törzsével volt azonos.⁸

Németh Gyula megállapításai szerint a Nyék-törzs egy, a még őshazában csatlakozott törzsünk volt és ezért az előharcos szerepet töltötte be egész a kabarok csatlakozásáig. Mai hazánk területén is a határvédelmet a Nyék-törzs és a kabarok három törzse látta el.⁹

A magyarság az ország végleges elfoglalása után nyugati és északnyugati határainak védelmére az önként csatlakozott besenyőket és a már itt talált székelyeket, akik valószínűleg az avarok utódai, telepítették le. A Rábától és a Vágtól nyugatra eső területekre, így már Solt fejedelem idejében határőrző és előőrsi szolgálatot teljesítő rokonnépek kerültek. Ezek megszervezését a Nyék-törzs idetelepített nemzetségei látták el. Sopron és Moson vármegyékben azonban a Nyék-törzs vezéri nemzetségének is voltak birtokaik és így tudjuk, hogy a Gyulák nemzetsége a Nyék-törzs vezéri nemzetsége volt.¹⁰

A Nyék-törzsnek mintegy harmada a Szamos mellékén telepedett le. Egy nagyobb törödéke, mintegy második harmada a mai Békés megye területén és a Maros mentén szállt meg. A többi nyéktörzsi népek az ország különböző, főleg határvidékein helyezkedtek el. Így például a marosmenti nyékek Ajtony aldunai és marosparti besenyőit állították a magyar határvédelem szolgálatába.

Látjuk tehát, hogy a Megyer-, a Kér-, a Tarján- és a Nyék-törzs, valamint a Kabar-törzsnek szállásait pontosabban, a Keszi-törzs szállásait pedig valószínűen meg tudjuk határozni. A Kürt-Gyarmat- és a Jenő-törzs szállásait már nehezebben tudjuk térbelileg rögzíteni, de minden remény meg van arra, hogy a fenti törzsek szállásainak és nemzetségeinek pontosabb meghatározása után, ennek a két törzsnek és nemzetségeinek az elhelyezkedését is pontosabban meg fogjuk tudni határozni. Annyi már ma is valószínű, hogy a Kürt-Gyarmat-törzs egy része a Kis-Alföldön és a Cserhát vidékén, egyes Jenő-törzsi törödékekkel érintkezve, helyezkedett el. Nincs kizárva azonban, hogy a törzs zömének szállása az északkeleti nyelvjárás területén feküdt. A kérdés tisztázása azonban az esetleg délmagyarországnak feltételezhető Jenő-törzs elhelyezkedésének kérdésével együtt még a végleges megoldásra vár.

A magyar törzsek elhelyezkedésének vizsgálatánál nem szabad figyelmen

⁸ Belitzky János: A magyar törzsek és nemzetségek vándorlása. i. m.

⁹ Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása, 244. l.

¹⁰ Belitzky János: Nyugat-Magyarország védelmi rendszere és határőrnépei a középkorban. A bécsi magyar történeti intézet évkönyve. 1934. 56—73. ll.

kívül hagynunk azt a körülményt, hogy a magyar törzsek peremén nem magyar, de csakhamar elmagyarosodott rokonnépek szállásai helyezkedtek el. Ezek a kabarok, a székelyek és a besenyők voltak. A magyar törzsi kutatásokat rendkívül mértékben megnehezíti, hogy ezek a törökös, tehát a magyarokéhoz hasonló pogány személynéveket viselő rokonnépek nemzetségeit és azok hovatarozását eddig nem igen határozták meg. Pedig ezek a kutatások meglepő eredményekre vezetnek. Sikerült ugyanis kimutatnunk, hogy az Osl, Veszkeny, Káta, Szécs, Szák, Ete, Kacsics és Csór nemzetségek, a már régebben ilyennek ismert Tomaj nemzetséggel együtt, besenyő eredetűek. Sőt besenyő eredetű a német eredetűnek tartott, de a XIII. század elején még a Tomaj nemzetséggel nemzetiségi alapokon osztozkodó Gút-Keled nemzetség is.¹¹

Ezek a nemzetségek a keresztény királyság korában mind előkelő, magas állami tisztségeket viseltek. Tagjaik sorából megyés ispánok, tárnokok és nádorok kerültek ki és az országos politikára nagy hatást gyakoroltak. Közelebről megvizsgálva ezeknek a nemzetségeknek máról-holnapra nem keletkeztethető nagy befolyását, arra az eredményre kell jutnunk, hogy Szent István királyunk intelve az idegenek megbecsüléséről elsősorban ezekre a rokonvérű törökös magyarra váló, az ország határain elhelyezkedő harcos, katonás besenyő, székely, kabar népelemekre vonatkozott. Szent István idejében tényleg sok besenyő is jött hazánkba.¹²

A rokonfajú népek pártolását igazolják a magyar vármegyék nevei is, ezek legtöbbször, amennyiben személynévi eredetű a neve, első ispánjáról nevezték el. Megyéink között az egy Hontot és Locsmánt kivéve németes hangzású egy sincs. Már pedig ha Szent István annyira pártolta volna a nyugatiakat, mint amennyire azt neki tulajdonítani szokták, a királyi magángazdaságok élére valószínűleg szintén németeket állított volna. Itt jegyezzük meg azonban, hogy sem a Locsmán, sem a Hont névről nem valószínű, hogy német eredetű. Magának a Hont-Pázmány nemzetségnek a német eredetét is gyanúsak találta Karácsonyi János, a magyar nemzetségek múltjának kiváló feldolgozója.¹³

Az elmondottakból következik, hogy a magyar törzsek és nemzetségek elhelyezkedésének tisztázása nemcsak pusztán történetföldrajzi érdekességgel bír, hanem számos más, eddig észre nem vett és meg nem oldható történeti kérdésnek a tisztázásához szolgál biztos alappal.

Dr. Belitzky János

¹¹ „A felvidéki besenyő telepek“ című sajtó alatt lévő tanulmányomban foglalkozom részletesen ezzel a kérdéssel. A Gút-Keled nemzetségre I. A magyar törzsek és nemzetségek elhelyezkedése. c. tanulmányomat.

¹² Szent István kis és nagy legendájában vannak az erre vonatkozó adatok.

¹³ Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest, 1901. II. k. 182—185. II.